

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының
Югары Пәнәче авыл җирлеге Советы
КАРАРЫ

№ 23

08.06.2026 ел

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының
Югары Пәнәче авыл җирлеге территориясендә
Россия Федерациясе дәүләт урман фонды
җирләренә һәм физик һәм юридик затларның
хосусый милкендәге җирләргә керми торган
яшел утыртмаларны булдыру, тоту һәм саклау
кагыйдәләре турындагы нигезләмәне раслау хакында

«Гавами хакимиятнең бердәм системасында җирле үзидарәне оештыруның
гомуми принциплары турында» 2025 елның 20 мартындагы 33-ФЗ номерлы
Федераль закон, «әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10
гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Зэй
муниципаль районының Югары Пәнәче авыл җирлеге Уставы нигезендә Татарстан
Республикасы Зэй муниципаль районының Югары Пәнәче авыл җирлеге Советы

КАРАР ИТТЕ

1. Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Югары Пәнәче авыл җирлеге территориясендә Россия Федерациясе дәүләт урман фонды җирләренә һәм физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге җирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, тоту һәм саклау кагыйдәләре турындагы нигезләмәне кушымта нигезендә расларга.
2. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.
3. Әлеге карарны "Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында" бастырып чыгарырга (PRAVO.TATARSTAN.RU) һәм Зэй муниципаль районының рәсми сайтында «авыл җирлекләре» бүлегендә урнаштырырга.
4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үземдә калдырам.

Югары Пәнәче авыл җирлеге

Советы Рәисе

М. Х. Туктаров

Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Югары Пәнәче авыл җирлеге территориясендә җирләргә керми торган яшел утыртмаларны булдыру, тоту һәм саклау кагыйдәләре турында Россия Федерациясә дәүләт урман фонды һәм физик һәм юридик затларның хосусый милкендәге җирләргә

1. Гомуми өлеш

1.1. Яшелләнделерелгән территорияләр утыртмалар белән бергә табигатьне саклау, мохитне саклау, рекреацион, мохит формалаштыру һәм санитар-саклау функцияләрен үтиләр, табигать комплексы территориясенә һәм җирлекнең яшел фонды территориясенә состав өлеше булып торалар.

1.2. Яшелләнделерелгән территорияләрнең урыны һәм чикләре тарихи барлыкка килгән планировканы һәм табигый компонентларны - рельефны, акваторияләрне һәм яшел утыртмаларны исәпкә алып билгеләнә.

1.3. Яшел үсентеләрне карап тоту һәм саклау Зэй муниципаль районының Югары Пәнәче авыл җирлеге башкарма комитетына йөкләнә.

1.4. Яңа төзелешкә яшелләнделерелгән территорияләр булдыру буенча комплексы эшләр керә. Яңа төзелештәге эшләрнең барлык төрләре дә билгеләнгән тәртиптә эшләнгән, килештерелгән һәм расланган проект документациясә нигезендә башкарыла.

1.5. Татарстан Республикасы Зэй муниципаль районының Югары Пәнәче авыл җирлеге (алга таба – авыл җирлеге) территориясендә яшел үсентеләрне агымдагы карап тоту эшләренә агач төпләрен кисеп, коры, авария хәлендәге һәм декоратив төсә югалган агач һәм куакларны аудару; үсемлекләрне санитар кисү керә.

1.6. Яшелләнделерү объектларын карап тоту-яшеллекләрне һәм яшелләнделерелгән территорияләрне төзекләнделерү элементларын карау буенча комплексы эшләр ул. Яшел утыртмаларны карап тоту үз эченә ала:

-агымдагы ремонт,

- агачларны һәм куакларны карау эшләре-үсемлекләрне тукландыру, су сибү, көпшәкләнделерү, утау, яклау, тамыр системасын жылыту, туңга чыдам булмаган токымлы куакларны бәйләү һәм чишү, жылылык сөюче үсемлекләрне каплау һәм каплау (барлык тиешле эшләр белән бергә), ашламаларны, чүп-чарны төяү һәм бушату, коры һәм авария хәлендәге агачларны кисү һәм башкалары;

- чөчәклекләрне карау эшләре - орлык чөчү, үсентеләр һәм суган утырту, су сибү, көпшәкләнделерү, утау, тукландыру, үсемлекләрне яклау, чүп жыю һ. б.;

- чөчәк вазаларын карау эшләре.

2. Яшел утыртмалар утырту

2.1. Территорияне өзэрлөү

2.1.1. Территорияне эзерләү эшләрен җимерелергә тиешле корылмаларны, агач төпләрен, төзелеш материаллары калдыкларын, чүп-чарны һәм башкаларны чистартудан, җыю урыннарын билгеләүдән, үсемлек җирин аударудан һәм аны бетерүдән, шулай ук территорияне яшелләндерү өчен файдаланылачак үсемлекләргә күчәрәп утырту урыннарын билгеләүдән башларга кирәк. Туфрак утырмасын өчен органик чүп-чар яки нинди дә булса химик производство калдыклары сибү рәхсәт ителми. Вак органик чүп-чарны (пычки чүпләре, йомычкалар, яфраклар) сибелгән җир белән болгатырга мөмкин.

2.1.2. Төзелеш мәйданчыгын оештырганда, проектта сакланучы буларак билгеләнгән барлык үсемлекләргә саклап калу һәм минималь зыян салу чараларын күчәргә кирәк: койма белән әйләндереп алу, киң һәм тәбәнәк ябалдашларны өлешчә кисү, көсәләргә саклау бәйләве, куакларның ябалдашларын бәйләү.

2.1.3. Территориядә үләннәр яхшы булганда, чирәмне кисәргә, җыярга һәм аны саклау (сугару, куллану) чараларын күчәргә кирәк.

2.1.4. Булган агачларны саклап калу өчен, җир катламы дәрәжәсен күчәргә кирәк булганда, көсә тирәли коры кое һәм дренаж системасы ясарга кирәк; биоклекне киметкәндә, үсемлекләргә саклап калу өчен террасалар системасын һәм терәк стеналар ясарга яки агач янында тамырларны зарарланудан саклай торган (биоклекләр берәз аерылганда) җир катламы өеп куярга кирәк.

2.1.5. Территорияне коры-сарыдан һәм имин булмаган агачлардан чистарту агачларны урында кисеп, көсәләргә чыгарып яки ауган агачларны читкә алып чыгып башкарырга мөмкин.

2.1.6. Күчәрәп утырту өчен яраклы агачларны һәм куакларны кагыйдәләр нигезендә казып чыгарырга һәм әлегә яки башка объектларны яшелләндергәндә кулланырга кирәк.

2.2. Агачлар һәм куаклар утырту

2.2.1. Үсемлекләргә утыртуның иң оптималь вакыты - яз һәм көз, ул вакытта үсемлекләр яфраксыз (яфрак коелучы төрләр) яисә үсемлек организмның физиологик процесслары активлыгы кимегән хәлдә утыралар.

Язгы утыртуларны туфрак эрегәннән һәм җылынганнан соң бөерләр актив тарала башлаганчы һәм бөбәкләр барлыкка килгәнчә, көзгә утыртуларны яфраклар коелган вакыттан алып тотрыклы кырауларга кадәр башкарырга кирәк.

Хыслы токымнар күчәрәп утыртуны иртә язгы (март - апрель башы) һәм иртә көзгә (август - сентябрь башы) вакытларда яхшырак кичерәләр.

2.2.2. Торак пунктлар территориясенә чик параметрлары булган сәламәт, яхшы үскән нәсхәләр генә утыртырга мөмкин.

2.2.3. Гибрид тирәкнең (хатын-кыз нәсхәләре) эре үлчәмле агачларын, корычагач яфраклы өрәңгене утыртырга ярамай.

2.2.4. Жимеш биргәндә территорияне чүпли торган яисә чөчөк атканда массакуләм аллергик реакцияләр китереп чыгара торган тирәкләрнең һәм башка үсемлекләрнең ана нөсхәләрен утырту рөхсәт ителми.

2.2.5. Агачларны һәм куакларны төзелештә гамәлдә булган кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә утыртырга кирәк, аерым алганда, бина диварларыннан һәм төрле корылмалардан үсемлекләр утырту урынына кадәр ара регламентташтырыла

Корылмалардан үсемлекләр утыртуга кадәр ара

Ераклыкны исәпләү чиге үсемлек күчәренә кадәр	Минималь ераклык, м	
	агач	куаклык
Бинаның тышкы дивары, Корылмалар	5,0	1,5
Тротуар кыры, бакча юлының кырые	0,7	0,5
Урамның машина йөрү өлеше чиге	2,0	1,0
Яктырту челтәренең таянычы	4,0	
Төрәк диварларның табаны һәм эчке кыры	3,0	1,0
газүткәргеч: тышкы торбалар өчен	2,0	-
газүткәргеч: полиэтилен торбалардан жир асты газүткәргече (торбаның төрле якларында)	3,0	-
суүткәргеч, дренаж	2,0	-
көч кабеле, элемент кабеле	2,0	0,7

Искәрмә:

1. Китерелгән нормативлар ябалдашларының диаметры 5 м дан артмаган агачларга карый һәм зуррак диаметрлы агачлар өчен зурайтылырга тиеш.

2. Биналарның, корылмаларның, балалар учреждениеләренең тышкы диварлары янына агачлар һәм куаклар утыртканда инсоляциянең һәм табигый яктылыкның норматив дәрәжәләрен үтәргә кирәк.

2.3. Яшел утыртмаларны карап тоту

2.3.1. Яшел утыртмаларны дәрәжә карап тоту буенча төп чараларның берсе булып ябалдашларны кисү тора. Санитария, яшәртү, формалау кебек кисү төрләрен аералар.

2.3.2. Ябалдашны санитар кисү карт, авыру, кибә торган һәм зарарланган ботакларны, шулай ук ябалдаш эченә караган яки бер-берсенә якин булган ботакларны бетерүгә юнәлдерелгән.

Шулай ук үзәк көсәдән кискен почмак белән өскә таба яки вертикаль рәвештә (Пирамида формаларын исәпкә алмаганда) китә торган бәбәкләр сынмасын һәм көсәдә яралар ясалмасын өчен мәжбүри рәвештә алынырга тиеш.

Санитар кисүне ел саен вегетация чорында башкарырга кирәк. Ләкин күп санлы эре ботакларны бер үк вакытта алуның мәгънәсе юк, шуңа күрә аларны акрынлап, елына 1-2 тармакны алу яхшырак.

2.4. Чәчәк бакчалары төзелеше

2.4.1. Чәчәклек - бер, ике яки күпъяклы үсемлекләр утыртылган геометрик яки ирекле формалы участок ул. Бу иң декоратив элементларның берсе.

2.5. Чәчәк бакчаларын карап тоту

2.5.1. Чәчәк бакчаларын тиешле тәртиптә тоту үсемлекләргә су сибүдән һәм юудан, туфракны йомшартудан һәм чүп үләннәрне жыюдан, чәчәк аткан чәчәкләрне кисүдән, корткычлардан һәм авырулардан саклаудан, мульчировкалаудан, минераль ашламалар кертүдән, чүп-чардан жыюдан гыйбарәт.

2.5.2. Беръяклы һәм икеъяклы чәчәклекләргә су сибү, жир тамырлар яткан тирәнлеккә дымланырлык итеп исәпләгәндә, тигез булырга тиеш.